

Üniversite Öğrencilerinin Ülke İçi Hareketliliği

In-Country Mobility of University Students

Pınar Yazgan

Öz

Küresel nitelikteki beşeri hareketliliğin imkânlarını artıran teknolojik gelişmeler ile birlikte göç kavramının dinamik ve süreklilik tarafını vurgulamak için hareketlilik (mobility) kavramı tercih edilmektedirler. Hareketliliğin artması ve hızlanmasından en fazla etkilenen ve tartışılan kavramlardan bir tanesi de eğitim kavramıdır. Eğitim ve göç ilişkisine odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ise, literatürde göz ardı edilen ve yaygın nitelikteki çalışmalardan farklı olarak eğitim sebebiyle hareketliliğin gelecekteki hareketlilik potansiyelinin analizine yöneliktir. Araştırma nitel araştırma yöntemi, gözlem ve mülakat veri toplama aracı ile Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde eğitim gören 26 üçüncü sınıf öğrencisi üzerinde 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak karşılaştırılan iki grup arasında gelecekteki hareketlilik niyetine yönelik olarak süreklilik ve durağanlık noktasında ebeveyn ikamet yerine göre farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ülke İçi Hareketlilik, Göç, Küreselleşme, Üniversite Eğitimi.

Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, pyazgan@sakarya.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

DOI: 10.17550/aid.60903

Abstract

Recently, the concept of mobility refers to the dynamic and continuum sides of migration due to globalisation and its technological facets. One of most controversial concepts based on increasing and speeding up of mobility is education. There have been many studies focused on the relationship between education and migration. However, there is not much attention on links between mobility/immobility and future mobility intentions of university students. This study focuses on mobility by reason of university education and future mobility intentions of students. Qualitative interviews with students were conducted in Sakarya University, department of sociology in April, 2014. Findings of the study reveal the positive correlation between mobility and future mobility intentions of students.

Keywords: *In-country Mobility, Migration, Globalization, University Education*

Giriş

Castels ve Miller (2008: 11) içinde bulunduğumuz çağın temel göç eğilimlerinden bir tanesinin “*göçün hızlanması*” olduğunu ifade etmektedir. Her bir göç hareketinin sonrasında alınacak olan göçle ilgili kararları etkilediği tartışılmaktadır. Diğer bir ifade ile birey için bir kez göç etmiş olmanın hem birey düzeyinde hem toplumsal bellekte göç etmeyi daha olası bir seçenek haline getirmesi birçok araştırma tarafından ortaya koyulmuştur (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 7).

Çağımızda göç olgusu özellikle küreselleşme temelindeki tartışmalarda hareketlilik (mobilité) kavramı ile karşımıza çıkmaktadır. Hızlı ulaşım ve iletişim teknolojileri sayesinde bireyler hiç olmadığı kadar hareketli hale gelmiştir. Hareketlilik içerisindeki bu bireyler (sosyal, kültürel ve finansal) sermaye ve bilgi akışı çerçevesinde ele alınmaktadır. Faist (2003: 47) göçmen kategorilerini oluşturmada kullanılan ölçütleri, alan bakımından yerli ya da uluslararası, zaman bakımından geçici ya da daimi, akışın boyutu bakımından bireysel, grup olarak ve kitlesel göç, sebep bakımından gönüllü ya da zorunlu olarak analiz etmektedir. Bu çalışma akışın boyutu açısından birey bazında beşeri bir hareket olarak göçün subjektif boyutu Li ve meslektaşlarının (1995) vurgusundan referans alarak bireylerin deneyimleri ve algıları, göçün bir süreci olarak bu çalışmada ele alınmaktadır. Bu süreçte bireysel olarak *sosyal hayatların* analizi edilebilmesi mümkündür. Hareketlilik kavramı bu çalışmada göçün dinamik ve süreklilik yüzünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamda *yerleşikler* ve *hareketliler* üniversite öğrencileri örneğinde çalışmanın analiz birimlerini oluşturmaktadır.

90’lı yıllarla birlikte, küresel ve ulusal seviyede hareketliliğin artmasına eş zamanlı olarak Türkiye’de yüksek öğretim kurumlarında artış olmuştur. Her yıl yeni bölümler eklenen ve mevcut bölümlerin öğrenci sayılarında artış olan üniversitelerden bir tanesi de Sakarya Üniversitesi’dir. Üniversitenin sosyoloji bölümü öğrencileri de üniversite genelinde olduğu gibi, başta İstanbul olmak üzere yakın çevre illerden öğrencilerin ilgi odağıdır. Coğrafi yakınlığın eğitim süreci boyunca ki dönemde beşeri hareketliliği ne kadar artırdığını açık olarak ulaşım araçlarının sık seferlerinden de açıkça görülmektedir. Diğer taraftan daha uzun mesafedeki şehirlerden gelen öğrencilerin hareketliliği daha az olsa bile ulaşım teknolojisinin gelişmesine paralel olarak artış gösteren bir ivme içerisinde. Bu hareketlilik, üniversiteler arasındaki

ulusal ve uluslararası çerçevede imzalanan protokollerle belli dönemlerde karşılıklılık esasında gerçekleşen değişim programlarını (Erasmus, Mevlana, Farabi gibi) açıklamak için kullanılan tanımlamadan farklı olarak kavramsallaştırılmıştır. Üniversite öğrencileri, ortalama lisans düzeyinde dört (4) yıllık eğitim için başka bir şehre akademik dönemler boyunca yerleşirler. Günübürlük, hafta sonları ve/ya akademik dönem dışındaki tatiller (28 hafta öğretim, 26 hafta tatil -resmi ve dini tatiller bu haftalar dışındadır-) boyunca da ailelerinin ikamet ettikleri şehre dönerler. Böylece dört (4) yıl boyunca iki şehirde yaşamış olurlar. Bu sebeple A noktasından B noktasına geriye dönmek üzere gerçekleşen bir hareket olan statik nitelikteki göçten farklı olarak belli dönemlerde, A ve B noktaları arasında hareket halindedirler.

Bu çalışmada, kavramsallaştırılan *hareketli katılımıcılardan* ilk grup, en az iki şehir arasında belli periyodlarda eğitim alan, tatille ve aile ziyaretlerine yönelik olarak hareket halinde olan kişilerin oluşturduğu gruptur. İkinci grup ise *hareketli olmayan katılımıcıların* (Sakarya’da ikamet eden) oluşturduğu gruptur. Bu iki grubun gelecekteki hareketlilik potansiyellerine yönelik olarak bağlantıları sorgulamakta ve değerlendirilmektedir. Küresel anlamdaki hareketlilik, ulusal sınırlar içerisinde de ulaşım teknolojisinin etkisiyle eğitim hareketliliğini hızlandırmıştır. Bu anlamda literatürde hareketlilik (mobility) ile tanımlanan kuramsal ve amprik çalışmalara ülke içi hareketlilik kavramı ile farklı bir bakış açısı ile yapılan bu çalışma aynı zamanda potansiyel hareketliliğin niteliğini ve yönünü gösterme noktasında da politika üreticileri için eğitim ve istihdama yönelik olarak katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Yükseköğretimde bireylerin ülke içi hareketliği ve gelecekteki hareketlilik (ülke içi ve dışı) sürecine odaklanan bu çalışmanın **araştırma soruları** şöyledir:

- Ülke içinde üniversite eğitimi alan öğrencilerin gelecekteki hareket niyetleri nasıldır?
- Öğrencilerin hareketlilik niyetleri ebeveyn ikamet yerine göre nasıl değişmektedir?
- Üniversite eğitimi sebebiyle ülke içi hareketlilikte bulunan veya bulunmayan öğrencilerin durumlarını hangi kavramlarla açıklayabiliriz?

Literatür

Çok geniş bir alanda bilim insanlarının ilgisini çeken göç olgusu olağanüstü bir kompleksliğe sahiptir (Brettell, 2000: 1). Göçü açıklamaya yönelik teoriler, niçin göçün başladığını ve nasıl devam ettiğini sorgular. Massey ve meslektaşları (1993) göçün başlangıcını açıklamaya yönelik olarak Neo – Klasik İktisat: Makro, Neo – Klasik İktisat: Mikro Teori, İkili İşgücü Piyasa Teorisi, Dünya sistemleri Teoriler oluşturduğunu; Ağ Teorisi, Kurumsal Teori, Kumülatif Nedensellik ve Göç Sistemleri Teorisinin göçün sürekliliğini açıkladığını ifade etmektedirler. Hooghe ve meslektaşları (2008) daha açık bir ifade ile ekonomik yaklaşımların, göçü işgücü piyasasına bir tepki olarak, kültürel teoriler merkez-çevre ilişkisi kalıbı ve sosyal ağ teorileri ile ise göç akışını kurulan göç ağları ile açıklandığını belirtmektedirler. Castles ve Miller (2003) içinde yaşadığımız çağı “göçler çağı” olarak isimlendirmektedir. Küreselleşmenin ile beşeri anlamda hareketlilik arasında karşılıklı bir bağlantı olduğu bu anlamda açıktır (Boyd, 1989; Vertovec, 2002).

Göç ve/ya hareketlilik literatüründe çok sayıda araştırma ulus devletlerin sembolik hale gelen sınırları arasında gerçekleşen hareketle odaklanmaktadır. Sınırların, küreselleşme ile birlikte akışkan hale getirdiği bireyler ve fikirlere yönelik çalışmalar ulus devletler içerisindeki hareketliliği göz ardı etmektedirler. Oysaki tam da ulus içerisindeki hareketliliğin küresel ağlarda ki hareketlilikle paralel olarak artışı dikkat çekicidir. Bu noktada Sirkeci'nin (2010) vurguladığı sürekliliği olan bir insan hareketi olarak göçten *hareketlilik* kavramına yönelme ihtiyacı tüm göç literatürüne yeni bir yön vermektedir. Küreselleşme üzerine tartışmalar içerisinde, mekân kavramını yeniden tanımlanması, akışkanlık, dolaşım daha genel olarak *hareketlilik* kavramını gündem oluşturmaktadır. Küresel boyuttaki ilişkiler; mekân, alan, coğrafya, ağlar, örgüler gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Öncü ve Weyland, 2007: 13). Sermayeler, fikirler ve teknoloji küresel dünyada akarken göçmenler ve mekânlar arasındaki ilişkilerin yeniden kavramsallaştırılmasını gerektirmektedir (Cheng, 2005: 141). Göçmen de göç kavramı da bu çerçevede benzer olarak üzerinde yeniden düşünmeyi gerektiren ve çokça tartışılan bir kavram olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır (bkz. Schiller ve dig., 1992; Tsagarousianou, 2004; Blunt, 2007). Sığınmacı, mülteci, sınır işçisi, göçmen işçi, sürgün edilmiş kimse, yasadışı – kayıtdışı – düzensiz göçmen, iktisadi göçmen ve mevsimlik

işçi olarak literatürde çeşitlenmektedir (Faist, 2003: 47). Çağımızda göç olgusu içerisindeki kategoriler nasıl belirsizleşip değişip üst üste gelebiliyor ise göçmen tanımı da farklılaşabilmekte, bir kategoriden diğerine geçebilmekte hatta birbirini içerip üst üste gelebilmektedir (Castles ve Miller, 2003).

Diyebiliriz ki literatürdeki göç araştırmalarında genel olarak hareketli grupların ve bireylerin ekonomik gelişimle ilişkisine odaklanılmıştır. Bu anlamda birçok araştırmada göçmenlerin işçi olarak ekonominin bir objesi ve/ya bir kurban olarak kavramsallaştırılmıştır. Silvey ve Lawson (1999) modern perspektifte, göçmenlerin ekonomik rasyonalizme göre hareket eden cinsiyetsiz ve modernleşmenin bir ajanı olarak görüldüğünü, göçmenin kendisine odaklanmaktan ziyade makro düzeyde politik, ekonomik şartların ürettiği göçe odaklanıldığını ifade eder. Kültürel coğrafya çalışmalarının ise göçmenin kavramsallaşmasına yönelik kritik bir dönüşümü ortaya koymakta olduğunu ve bu çalışmaların göçmenleri ekonomik olarak geniş yapılar tarafından hareket ettirilen nesnelere bakmaktan ziyade, göçmeni akışkanlıkları içerisinde yorumlayıcı özneler olarak ele alındığını vurgulamaktadırlar (Silvey ve Lawson, 1999: 125-126). Cohen ve Sirkeci'de (2011) göçün daha fazla kültürel olduğunu ifade ederken toplumsal temelde özellikle kritik bir faktör olarak güvenlik noktasına da değinmektedir. Aslında göçmenler birey olarak bir kültürün ve toplumun üyesi olmasının yanı sıra kendi refahlarını ve güvenliklerini düşünerek hareket ederler. Bu bireylerin kendi kararlarına alan kültürel ajanlardır. Hareketliliğin içinde değişen örüntüleri anlamak için önemli bir değişken göçmenlerin geri de bıraktıkları ve sabit nitelikteki yani hareket halinde olmayan bireylerdir (Cohen ve Sirkeci, 2011).

Literatürde ki eğitim, göç ve/ya hareketlilik ile ilgili uluslararası literatüre bakıldığında öğrencilerin yüksek eğitim için başka bir ülkeye gelişi ve sonrasında ki kariyer ve istihdam olanaklarına ilişkin çalışmalar öne çıkmaktadır (Levy ve Wadycki, 1974; Dervin, 2011; Dahl, 2012). Literatürdeki ulusal çalışmalarda ise eğitim ve hareketliliğe ilişkin çalışmalar Avrupa Birliği projeleri ile ilişkili olarak karşılıklı esasına dayanan öğrenim hareketliliğine odaklanmaktadır ve bu yönde çerçeveler sunmaktadır (bkz. Pınar ve Uzunoğlu, 2009; Abed, 2013). Bir diğer grup çalışma ise yine eğitimi, göçün kategorileri altında ele alan tanımlayıcı nitelikteki çalışmalardır (bkz. Işık, 2009; Çelik,

2005). Konuyla ilişkili olarak uluslararası bir boyut ile yapılan beyin göçü kavramı altında ele alınan amprik ve teorik çalışmalar da bu kategoride yer almaktadır (bkz. Başaran, 1972; Ersel, 2003; Tansel ve Güngör, 2004). Eğitim amacıyla gerçekleşen göçler üzerine yapılmış tanımlayıcı nitelikteki çalışmalarda illere göre istatistiki veriler sunulmaktadır (bkz. Işık, 2009). Toplumsal değişim, değerler, kentsel uyum, ekonomik gelişim ve yerel ekonomik kalkınma kavramları literatürde eğitim ve göç konularıyla ilgili öne çıkan kavramlar arasındadır (bkz. Ataünal, 1994; Erdoğan ve dig.; Işık, 2008; Genç ve Eryaman, 2008).

Uluslararası literatürde ise eğitim sebebiyle göç çalışmalarının dışında özellikle de yüksek eğitim, hareketlilik ve eşitsizlik (Osma ve Risto, 1996), yaşa ve eğitime göre göç (bkz. Aba, 1974; Hong, 1973; Preston, 1987), kültürel sermaye ve kuşaklar arası eğitim (bkz. Waters, 2005; Aydemir ve dig., 2008) amprik nitelikteki çalışmaların öne çıkan konuları arasındadır. Eğitim seviyesinin hareketliliğe etkisi (Wolbers, M. H. 2000) ve ulusal ve global nitelikte ki akademik hareketlilik (Bhandari ve Blumenthal, 2013) özellikle küreselleşmenin bir yüzü olarak karşımıza çıkan bir olgudur. Literatürde küreselleşmenin sağladığı olanaklarla hareketliliğin artması ile ilişkili çalışmalar bulunmakla birlikte (bkz. Suarez-Orozco, 2001; Lauder ve dig., 2006; Marginson, ve Wende, 2007; Varghese, 2008; Guruz, 2011) bu çalışma farklı olarak özellikle de yüksek eğitim sebebiyle öğretim yılları içerisinde gerçekleşen ülke içi hareketliliğin gelecekteki hareketlilik kararı ve algısını nasıl etkilediğini anlamaya yönelik analitik nitelikte bir çözümleme sağlayacaktır.

Yöntem

Denzin ve meslektaşları (2003) nitel araştırmayı yorumlayıcı bir aktivite olarak tanımlar. Nitel araştırmacılar semiyotik, hikâyelendirme, içerik, söylem, arşivsel ve fonetik, hatta istatistiksel tabloları, grafikleri ve sayıları kullanmaktadır. Yöntem yaklaşımları ise, etnometodoloji, fenomenoloji, hermonatik, feminizm, dekonstrüktivizm, etnografya, mülakatlar, psikoanaliz, kültürel çalışmalar, tarama (survey) araştırmaları ve katılımlı gözlem ve diğer birçok yaklaşımı kapsamaktadır (Denzin, Lincoln ve diğ., 2003: 113). Bu çalışmada katılımlı gözlemler yoluyla, olgulara ilişkin kavramlara ulaşmak amacı ile nitel araştırma yöntemi yaklaşımı uygulanmıştır.

Bu araştırmanın veri toplama aracı olan görüşme formları, araştırmacının katılımlı yapılandırılmamış gözlemleri yoluyla edinilen kanıları sonucunda yarı yapılandırılmış olarak biçimlendirilmiştir. Çalışma Sakarya Sosyoloji Bölümü 3. Sınıf, birinci ve ikinci öğretim öğrencileri üzerinde 2014 yılı Nisan ayında uygulanmıştır. 3. Sınıf öğrencilerinin seçilme amacı, öğrencilerin eğitim gördükleri şehir ve gelecekle ilgili yaşamayı planladıkları yer ile ilgili kanılarının oluştuğu bir aşamada bulunmalarındır.

153 görüşme formu içerisinde, katılımcıların özelliklerine bakılarak 26 kişi amaca yönelik olarak maksimum çeşitlik örnekleme ile farklı özellikteki durumların ortaya çıkarılabilmesi için bireylerin çeşitliği sağlanarak araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Cinsiyet ve katılan öğrencilerin ebeveynlerinin ikamet yerleri, daha önce şehir dışında üniversiteye gidip eğitimine Sakarya’da devam etme durumu gibi çeşitlilik arz eden özellikler tüm sınıftan belirlenerek düzenlenmiştir. Sınıflarda erkek öğrenci ve Sakarya’da ikamet eden öğrenci sayısı düşük olması sebebiyle bu kişilerin sayılarına göre çalışma grubu sayı dengesi gözetilerek oluşturulmuştur. Katılımcılarının 16’sı kadın 10’u erkektir. Veri analizi süreci, yapılan görüşmeler, kavram ve temaları ortaya çıkarma ve gözlem kanılarını doğrulama noktasında yeterliliğe ulaşıldığı noktada tamamlanmıştır. Tablo 1’de katılımcıların nitelikleri belirtilmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Nitelikleri

	Yaş	Cinsiyet	Aile İkamet	İleriki Şehir		Yaş	Cinsiyet	Aile İkamet	İleriki Şehir
Görüşme 1	23	K	İSTANBUL	YURTDIŞI	Görüşme 1.1	26	E	SAK	SAKARYA
Görüşme 2	23	E	İSTANBUL	SAKARYA	Görüşme 2.1	31	K	SAK	SAKARYA veya BELİRSİZ
Görüşme 3	23	K	TEKİRDAĞ	TEKİRDAĞ SAKARYA	Görüşme 3.1	21	K	SAK	SAKARYA
Görüşme 4	21	K	KIRKLARELİ	SAKARYA	Görüşme 4.1	26	K	SAK	SAKARYA
Görüşme 5	23	K	İSTANBUL	SAKARYA	Görüşme 5.1	21	K	SAK	İZMİT
Görüşme 6	22	K	OSMANİYE	SAKARYA	Görüşme 6.1	21	K	SAK	SAKARYA BELİRSİZ
Görüşme 7	22	E	ANTALYA	YURTDIŞI BOSNA TÜRKİYE	Görüşme 7.1	22	K	SAK	SAKARYA
Görüşme 8	22	E	MARDİN	MARDİN	Görüşme 8.1	26	E	SAK	
Görüşme 9	23	E	MALATYA	SAKARYA	Görüşme 9.1	22	E	SAK	SAKARYA
Görüşme 10	24	E	İSTANBUL	SAKARYA	Görüşme 10.1	22	E	SAK	BELİRSİZ
Görüşme 11	23	E	İĞDIR	SAKARYA VE DİĞ. EN SON İĞDIR					
Görüşme 12	22	K	İSTANBUL	BELİRSİZ					
Görüşme 13	22	K	İSTANBUL	BELİRSİZ					
Görüşme 14	24	K	DÜZCE	BELİRSİZ					
Görüşme 15	23	K	İSTANBUL	İSTANBUL VEYA FARKLI BİR ŞEHİR					
Görüşme 16	22	K	İSTANBUL	İSTANBUL					

Çalışmada, üniversite eğitimi sebebiyle ülke içi hareketlilikte bulunan veya bulunmayan öğrencilerin durumlarını açıklamaya yönelik olarak sistematik ve karşılaştırmalı veri analizi yoluyla yeni kavramlara ulaşma amaçlanmıştır. Görüşme formunda katılımcıların demografik niteliklerine ve çalışmanın araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olan “Okulu bitirdikten sonra nerede yaşamayı düşünüyorsunuz?” ile “gelecekte yaşamak istedikleri şehir” sorusunun cevabı arasında ki bağlantıya bakıldı. Üniversite eğitimi sebebiyle ülke içi hareketlilikte bulunan veya bulunmayan öğrencilerin durumlarını açıklamaya yönelik olarak sistematik ve karşılaştırmalı veri analizi yoluyla örüntüleri açıklayan kavramlara ulaşıldı.

Nitel veri analiz aşamaları:

- **Birinci Aşama -Verilerin Azaltılması-** İlk olarak araştırmanın verileri çalışmanın araştırma sorusu çerçevesinde azaltılmıştır. Daha sonra nitel veriler çalışmanın kavramsal çerçevesi altında araştırma soruları ile bağlantılı olarak kodlanmıştır. Son olarak anlamlı kısımlar, analiz birimleri olarak tematik olarak belirlenmiştir. Böylelikle kategorilere ulaşılmıştır.
- **İkinci Aşama-Verilerin Sunulması-** Veriler aslına koruyarak sınıflandırıldıktan sonra metinler içerisinde belirlenen temalar arasındaki bağlantılarla tablolar oluşturularak görselleştirilmiştir. Bu metinler içerisinde belirlenen temalar arasındaki bağlantılar belirlenmiştir. Araştırma soruları çerçevesinde ilgili kısımlar, tablolar oluşturularak oluşturulan kategorilere göre sunulmuştur.
- **Üçüncü Aşama -Sonuçların Betimlenmesi ve Doğrulması-** Son olarak araştırma sorularına göre oluşturulan kategoriler betimlenmiş ve kategoriler kavramlarla eşleştirilmiştir. Görüşmelerin içeriğinin analiziyle ortaya çıkartılan ilişkiler, kavramlar ve temalar, gözlemler ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu araştırma eğitim ile gerçekleşen ülke için hareketlilikte bulunan ve bulunmayan kişilerin hareketlilik niyetlerine odaklanmaktadır. Ebeveyn ikamet yerine göre öğrencilerin gelecekteki yaşamak istedikleri

yere ilişkin niyetleri arasında bir bağlantı bulgulanmıştır. Cinsiyet ve ebeveynlerin ikamet yerine göre ulaşılan bulgular şöyledir:

Ailenin ikamet yeri Sakarya dışında (üniversiteye başka şehirden gelen) olan 15 kişinin 2'si geldiği şehre dönüp gelecekte o şehirde yaşama niyetinde olduğunu söylemektedir. 1 kişi Sakarya ve geldiği şehirden herhangi bir yer olabilir cevabını vermektedir. 1 kişi de yine Sakarya'da yaşamaya devam etmek istediğini fakat gelecekte en son olarak geldiği şehre dönmek istediğini, 3 kişi belirsiz (herhangi bir şehir olabilir), 1 kişi geldiği şehir olan İstanbul veya herhangi bir şehir olabilir cevabını vermektedir. 6 kişi de Sakarya'da kalmaya devam etmek istediğini belirtmektedir. Bu anlamda Sadece geldiği şehre dönüp orada yaşamak isteyen sadece 1 kişi vardır. 2 kişi ise yurtdışında yaşamak istediğini belirtmektedir.

Katılımcıların 9'u kadın 6'sı erkektir. 9 kadın katılımcının 4'ü ileride de Sakarya'da yaşamak istediğini belirtirken 2'si geldiği şehir veya Sakarya, 3 tanesi ise belirsiz cevabını vermektedir.

Ailesinin ikamet yeri Sakarya olan 10 kişinin 2'si belirsiz cevabını vermekle birlikte bu 2 kişiden 1 kişi, ailesi kendisi üniversiteyi kazanması ile birlikte Sakarya taşınmıştır. Diğer 8 kişi de Sakarya'da kalmaya devam etmek istemekte ve 1 kişi de İzmit cevabını vermiştir. Katılımcıların 6'sı kadın 4'ü erkektir.

Hareketlilik algısı ve eğitim sebebiyle farklı bir şehirden gelen kişilerin algı ve yönelimini değerlendirecek olursak (i) eğitim hareketliliği ile bir kez hareket eden kişilerin geriye dönme eğilimi düşüktür ve (ii) üniversiteyi okudukları şehirde kalma eğilimindedirler. Yanı sıra 2 kişide (iii) uluslararası hareketliliğe de eğilimlidirler. Bu durum cinsiyete göre (iv) farklılık göstermemektedir. Yurtdışında yaşamak isteyen kişilerden 1'i kadın 1'i erkektir. Tablo 2 ve Tablo 3'te Sakarya'dan ve Sakarya dışından gelen öğrencilerin gelecekteki hareketlilik potansiyelleri görülmektedir.

Tablo 2: Sakarya Dışından Gelen Öğrencilerin Gelecekteki Hareketlilik Potansiyeli

Kategoriler	Veriler	Açıklama/Bulgu
Kategori 1	1 kişi İstanbul'dan gelip yurtdışına gitmek istiyor. 1 kişi Antalya'dan gelip yurtdışında gitmek istiyor.	<ul style="list-style-type: none"> • Ulus devlet sınırlarını aşan nitelikte hedef nokta • Azami esnek mesafe • Yeni, geniş ve uluslararası ağlar % 13,3
Kategori 2	2 kişi İstanbul'dan gelip gideceği şehir belirsiz (fark etmez, iş durumu genelde belirleyici) 1 kişi Düzce'den gelip gideceği şehir belirsiz (fark etmez, iş durumu genelde belirleyici)	<ul style="list-style-type: none"> • Ulus devlet sınırları dâhilinde ülke içi hareket • Esnek mesafe • Yeni ulusal ağlar % 20
Kategori 3	3 kişi İstanbul'dan gelip Sakarya'da yaşamak istiyor 1 kişi Kırklareli'nden geliyor ve Sakarya'da yaşamak istiyor 1 kişi Osmaniye'den geliyor 1 kişi Malatya'dan geliyor 1 kişi Iğdır'dan geliyor ve öncelikli Sakarya'da yaşamak istiyor ikinci tercih olarak iş durumuna göre fark etmiyor	<ul style="list-style-type: none"> • Ulus devlet sınırları içinde var olan ülke içi hareket süregidiyor • Kaynak ve hedef noktalar arasında sınırlandırılmış hareket • Var olan ağlarda ülke içi dolaşım % 4,6
Kategori 4	1 kişi İstanbul'dan gelip ilk tercih olarak İstanbul'da ikinci tercih olarak herhangi bir yer 1 kişi Tekirdağ'dan gelip ilk tercih olarak Tekirdağ'da ikinci tercih olarak Sakarya'da yaşamak istiyor	<ul style="list-style-type: none"> • Ulus devlet sınırları içerisinde tercihli olarak kaynak noktaya dönüş, dolaşımın durma potansiyeli nispeten güçlü • % 13,3
Kategori 5	1 kişi Mardin'de yaşayıp Mardin'de yaşamak istiyor	<ul style="list-style-type: none"> • Ulus devlet sınırları içerisinde tercihli olarak kaynak noktaya dönüş, dolaşımın durma potansiyeli güçlü • Azami Sabitlik • % 6,6
Sonuç: % 93,4 farklı seviyelerde dolaşım (mobility) % 6,6 kaynak noktaya dönüş, azami sabitlik (immobility)		

Tablo 3: Sakarya'da İkamet Eden Öğrencilerin Gelecekteki Hareketlilik Potansiyeli

Kategori	Veriler	Açıklama/Bulgu
Kategori 1	6 kişi Sakarya'da yaşayıp Sakarya'da kalmak istiyor	<ul style="list-style-type: none"> Başlangıç noktasında azami sabitlik (immobility) Kapalı ağlar % 66,6
Kategori 2	1 kişi Sakarya'da yaşayıp öncelikli olarak Sakarya'da yaşamak ikinci olarak ise belirsiz	<ul style="list-style-type: none"> Kaynak noktada öncelikli sabitlik zorunluluk halinde sınırlı hareket %11
Kategori 3	1 kişi Sakarya'da yaşayıp İzmit'te yaşamak istiyor	<ul style="list-style-type: none"> Kaynak noktadan yakın mesafe hareketlilik % 11
Kategori 4	1 kişi Sakarya'da yaşayıp yaşamak istediği yer belirsiz	<ul style="list-style-type: none"> Kaynak noktadan esnek hedefe doğru azami hareketlilik % 11
Kategori dışı	1 kişi daha önce şehir dışında 2 yıl eğitim görmüş ve Sakarya'ya dönmüştür. İleride farklı bir şehirde yaşama istemektedir	<ul style="list-style-type: none"> Hareket içerisinde bir kişi hareketi bitirdikten sonra ki yıllarda tekrar değerlendirip yeniden dolaşıma katılmak istemektedir. Kaynak noktadan yeniden hareketliliğe doğru geçiş
<p>Sonuç: %66,6 azami sabitlik (immobility), %33,3 dolaşım (mobility) (dolaşım potansiyeli olan %33,3'ü aile ikamet yerini Sakarya'ya aldırma yoluyla zaten hareketlilikte bulunmuş kişilerdir.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda %75 sabitlik 		

Ailesinin ikamet yeri de Sakarya olan kişilerin eğitim sebebiyle hareketlilikte bulunmamış kişilerdir. Bu kişiler büyük bir çoğunlukla ikamet ettikleri şehirde yaşamaya devam etmek istemektedirler. 1 kişi İzmit cevabını verirken, 2 kişi belirsiz cevabını vermiştir, bu 2 kişiden 1 tanesini de aslında hareketlilikte bulunmuştur yani bu kişi üniversiteyi kazanmasıyla ailesiyle birlikte Sakarya'ya taşınmıştır. Cinsiyete göre ise belirgin bir farklılık göstermemektedir. 1 katılımcı kadın farklı bir şehir olarak İzmit cevabını veren 1 erkek katılımcı ise belirsiz cevabını vermiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre eğitim sebebiyle hareketlilikte bulunan kişilerin geriye dönme eğilimi düşüktür ve eğitim sebebiyle

hareketlilikte bulunmamış kişilere göre hareketlilik potansiyeli yüksektir.

Tartışma: Eğitim Sebebiyle Gerçekleşen Ülke İçi Hareketlilik (mobility) ve Potansiyel Sonuçları

Işık'ın (2009) Türkiye'de eğitim göçü üzerine yaptığı araştırmasında 1995-2000 yılları arasında, Türkiye'de iller arasında meydana gelen eğitim amaçlı göçlerin betimsel nitelikte bir değerlendirmesini yapmıştır. Bu çalışmada Türkiye'de son yıllarda üniversite sayılarının artması ile birlikte illerin aldıkları göçlerde eğitim amaçlı göçlerin önemi arttığı belirtilmektedir. Çalışmaya göre başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere eğitim amaçlı göçlerin büyük kısmını çeken illerde, eğitim amaçlı göçlerin çok önemli paylara sahip olmadığını belirtmektedir. Buna karşılık Erzurum, Niğde, Kütahya, Isparta, Trabzon, Afyonkarahisar, Burdur, Eskişehir, Konya ve Bolu gibi illerde, eğitim amaçlı göçlerin payının %20'nin üzerinde olduğunu bulgulanmıştır. Üniversite sayısının hızla artması ile öğrenci sayılarının arttığı ve iller arasında gerçekleşen göçler içinde, eğitim amaçlı göçlerin önemini giderek arttığı, çalışmanın temel bulgusudur (Işık, 2009). Eğitim ve göç arasında bu anlamda bir ilişki kurulmuştur.

Bir grup çalışmada, eğitim ve hareketlilik arasında ilişki kurlurken bir diğer grup çalışma paralel olarak eğitim düzeyi ve göç etme kararı arasında ki ilişki üzerinedir (bkz. Levy et all, 1974; Long, 1973; Quinn, 2005). Eğitim, hareketlilik ve eşitsizlik ilişkisi (bkz. Kivinen ve Rinne, 1996), hareketlilik ve eğitime dönüş (bkz. Dahl, 2002), Bologna süreci kapsamında öğrencilerin hareketliliği üzerine de çalışmalar (bkz, Gérard, 2008) literatür içerisinde özellikle küreselleşme ile birlikte hareketliliğin arttığı yıllarda ilgi konusu olmaktadır. Uluslararası hareketlilik içerisinde eğitimle ilgili olarak, akademik hareketlilik ve uluslararası öğrenci hareketliliği gibi farklı boyutları ele alan çalışmalar bulunmaktadır (bkz. Temblay, 2005; Hoffman, 2009; Liu-Farrer, 2009). Bu sebeple de bulgular sadece bu düzeydeki ilgili çalışmalarla karşılaştırılabilecektir. Çalışmanın sonuçları bu anlamda gelecek çalışmalar için ve özellikle politika üreticilerin, yükseköğretim kurumlarının bulunduğu şehirlere eğitim hareketliliğinin kalıcı yerleşime dönüşebileceği sonucu ile iş alanlarının da oluşturulması gerekmektedir.

Eğitim sebebiyle insanların hareketlilik gerçekleştirmesi üzerine yapılan çalışmalar farklı olarak bu çalışmada olduğu gibi özellikle

belli bir süre için eğitim sebebiyle başka bir şehirde eğitimin gördüğü aylar boyunca ikamet edip belli aralıklarla ailelerini ziyaret etmeleri gelecekte ki hareketlilik eğilimlerini nasıl etkilediğine yönelik çözümlenici nitelikte çalışmalara ulusal literatürde rastlanamamıştır. Fakat Avrupa Yaşama Koşullarını İyileştirme Vakfı tarafından 2009 yılında yayınlanan Avrupa’da Hareketlilik-Geleceğe doğru (2009) isimli çalışmanın bulguları 2005 yılında 25 Avrupa üye ülkesinde yapılan Eurobarometre anketine dayanmaktadır. Bu çalışmada iş hareketliliği ve coğrafi hareketlilik arasında ki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmada Avrupa Birliği ülkeleri arasında ki hareketliliğin teşvikine yönelik yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Özellikle istihdam konusu ile ilişkili olarak hareketliliğin artması bir avantaj olarak ele alınmaktadır. Bu yönde de sosyal koruma, sağlık bakım hizmetleri ve emekliliğin daha taşınabilir kılınmasının yanı sıra bireylerin niteliklerin evrensel olarak tanınması sağlanarak teşvik edilebileceği belirtilmektedir. Çalışmanın bulgularına göre taşınmaların en çok işgücü pazarından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Ankete katılanların %34’ü taşınma sebeplerini yeni bir iş ya da iş transferi olarak belirtmiştir. Bulgulara göre, taşınması en olası olanlar genç ve eğitilmiş çalışanlardır, hareketlilik ekonomik başarıyla birlikte gitmektedir ve coğrafi hareketlilik ile iş hareketliliği birbirine bağlıdır. Çalışmanın sonuçlarına göre araştırmanın yapıldığı 25 (yirmi beş) ülkede *coğrafi hareketlilik* ve *iş hareketliliği* arasındaki bağlantısı yüksek derecede pozitif ilintili bulunmuştur. Bu sonuca göre ülkeler 5 (beş) “*hareketlilik kümesi*” ne ayrılmıştır. İskandinav Ülkeleri (Danimarka, Finlandiya ve İsveç) ile Birleşik Krallık coğrafi hareketlilik ile iş hareketliliğine ilişkin en yüksek düzeyleri birleştirmektedir. Üç Akdeniz Ülkesi (Malta, İtalya ve Portekiz) ile dört orta/doğu Avrupa Ülkesi (Avusturya, Polonya, Slovakya, Slovenya): bu ülkelerin hareketlilik profilleri, hem coğrafi hareketlilik hem de iş hareketliliği anlamında, genellikle düşüktür. Üç doğu Avrupa Üye Devleti (Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Letonya): Bu ülkelerin iş hareketliliği düzeyleri yüksek olmakla beraber, en düşük coğrafi hareketlilik düzeyleri buradadır. İki ülke grubunun bir yünden puanları orta düzeyde, başka bir yünden ise yüksek düzeydedir. Fransa, İrlanda ve Lüksemburg’un coğrafi hareketlilik düzeyi yüksek olup, bunlara orta düzeylerde iş hareketliliği eşlik ederken, Estonya, Letonya ve Hollanda’da iş hareketliliğine ilişkin düzeyler en yüksek düzeyde olmasına karşın coğrafi hareketlilik orta düzeydedir. Dört ülkede (Belçika, Kıbrıs, Almanya ve İspanya)

her iki türden hareketlilik orta düzeylerde (Foundation Findings: Avrupa’da hareketlilik – Geleceğe doğru, 2009: 1- 17).

Foundation Findings: Avrupa’da hareketlilik – Geleceğe doğru (2009) çalışmasının, taşınması en olası olanlar genç ve eğitilmiş insanlardır kabulü, iş bulma halinde herhangi bir şehre taşınma niyeti, hareketliliğin ekonomik başarıyla birlikteliğini paralel olarak bu çalışmada da görebiliyoruz. Diğer bir değişle, eğitim hareketliliği içerisinde olma ve gelecekteki taşınma/göç/hareketlilik niyeti arasında yüksek oranda bağlantı bulunmakla birlikte, coğrafi hareketlilik ile iş hareketliliği arasında ki bağlantı da göze çarpmaktadır.

Araştırmanın katılımcı grupları toplam 26 kişidir. Bu iki gruptan ilkinin oluşturduğu 16 kişi Sakarya dışından eğitim sebebiyle gelmiştir ve ailelerini geride bırakmışlardır. 10 kişi ise Sakarya’da ailelerinin ikamet ettiği yerde yüksek eğitime devam etmektedirler. Bu iki grup arasında fark ilk grubun iki nokta arasında hareket halinde olması ikincisi ise sabit olmasıdır. Bu farkın gelecekte yaşamak istedikleri yer açısından ve hareketliliğin ilk grup açısından devam edip etmeyeceği ya da yeni bir hedef nokta belirlenip belirlenmeyeceğine; ikinci grup açısından da hareketin başlayıp başlamayacağına bakılarak bir karşılaştırma yapılmaktadır.

Temel bulgu ise eğitim sebebiyle hareketliliğe başlayan kişilerin büyük bir oranının bu hareketlilik içerisinde kalmak istediği ve hareketlilikte bulunmamış kişilere göre, yeni hedef noktalar belirleme konusunda mesafe ve oran bakımından açık şekilde daha eğilimli olduğudur. Bu bulguya göre;

Sakarya dışından gelenlerin oluşturduğu kategorileri şöyle değerlendirebiliriz;

1. kategoride ki kişilerin gelecek ile ilgili eğilimleri bu çalışmada *azami esnek grup* olarak ifade edilmektedir. Mülakat 1’e bakıldığında hareketliliğin bir deneyim olarak algılandığı ve bir defa hareket etmenin yeni deneyimler için kapı açtığı görülmektedir.

“Üniversiteyi bitirdikten sonra kesinlikle yurt dışında yaşamak istiyorum. Çünkü Sakarya’ya geldiğimde bile hayatımda birçok değişim gerçekleşti, hayata, insanlara farklı gözlüklerden bakmayı öğrendim. Bu yüzden bu değişimin kat ve kat büyüğünü yurt dışında yaşayabilirim diye düşünüyorum. Yurtdışı de-

neyimi tabi ki de daha farklı olacaktır. Türkiye’de ki kendi dilin ve kültürün değil, oradaki hâkim kültüre ayak uydurarak yaşamayı öğrenmek gerekir. Ben o heyecanı o tatlı telaşı kesinlikle yaşamak istiyorum. Aynı zamanda bu göç deneyimiyle kendi kültürümü yabancılara anlatabilmek istiyorum. Entegre olmak da önemli tabi ki. Başkalarının kölesi belirlediği biçimde yaşamıma şekil vermekten kesinlikle kaçınıyorum.”

Mülakat 1

Mülakat 7’de ise paralel olarak, gerçekleştirilmiş olan hareketin yeni bir hedef nokta belirlenmekte hatta ulusal ağlar dışına çıkmakta destekleyici olduğu görülmektedir.

“Üniversiteye başladıktan ve kendi şehrim dışında yaşamaya başladıktan sonra kendimde fark ettiğim en büyük değişikliklerden birisi de ne olursa olsun asıl şehrimde yaşayacağım düşüncesi oldu. **Daha 3 yıl önce kendi şehrim dışında yaşamayı düşünmezken şuan yüksek lisansımı ve doktoramı uygulamalı sosyolojinin iyi yapılması hasebiyle Amerika da yapmayı istiyorum** hayatımın bir dönemini en sevdiğim şehirlerden birisi olan Bosna Hersek te geçirip orada kardeşlerimize hizmet ettikten sonra diğer yarısını ise Türkiye’nin herhangi bir şehrinde geçirmek istiyorum.”

Mülakat 7

2. kategori ise ulusal ağlar içerisinde yeni bir hedef noktaya gitmek konusunda tereddüt etmeyen kişilerden oluşmaktadır. Bu kategori ise çalışmada **esnek grup** olarak kavramsallaştırılmaktadır. Örneğin mülakat 12’de bu hareketlilikte ki esneklik görülmektedir.

“Mezun olduktan sonra burada yaşamayı planlamıyorum. Fakat nerede olacağım konusunda da henüz bir fikrim yok. Hayat ne getirir bilemem sonuçta fakat seçim ya da mecburiyet doğrultusunda farklı bir şehirde de yaşayabilirim.”

Mülakat 12

3. kategoride ise üniversiteye başladıktan sonra geldiği şehir olan Sakarya’da yaşamaya devam etmek isteyen grup bulunmaktadır. Bu gruptaki kişiler geldiği yer ile hedef nokta arasında belli dönemler de dolaşım halinde bulunan kişilerden oluşur. Bu kategori ise **var olan ağlarda dolaşım** olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mülakat 9’da görüşmecinin niçin Sakarya’da kaldığı şöyle ifade edilmektedir;

“Sakarya Üniversitesi’ni kazanan bir gencin bence okulu bitirdikten sonra Sakarya dışında yaşamını sürdürebileceği bir yer olamaz. İnsanlar genelde yaşamak istedikleri şehri kendi çıkarlarını gözeterek seçerler. Bende bu çıkarlar doğrultusunda yaşayacağım şehri Sakarya olarak belirledim. Mavi ve yeşili çok güzel bir şekilde içinde barındıran, Türkiye’nin en büyük metropolüne 1 saat uzaklıkta olan, farklı milletlerden insanların bu şekilde güzel bir şekilde harmanlandığı başka bir şehir olamaz. Sakarya bütün mükemmellikleriyle beni kendine çok aşık etmeyi başardı; Allah nasip ederse bu şehirden hiçbir yere gitmeyeceğim okulu bitirdikten sonra.”

Mülakat 9

4. kategori ise ulus devlet sınırları içerisinde tercihli olarak kaynak noktaya dönüşü tercih eden ve dolaşımın durma potansiyelinin nispeten güçlü olduğu gruptur. Bu grupta bir kişi 2 kişi bulunmakta ve ilk tercih olarak geldikleri şehre dönmek istemekte ikinci tercih olarak Sakarya veya farklı bir şehir seçeneğini seçmektedirler. Mülakat 3’de görüşmeci durmunu şöyle açıklamaktadır;

Şuan Sakarya’da yaşamak istediğim şeylerden biri olsa da okulu bitirdikten sonra ilk olarak ailemin yanında Tekirdağ’ da yaşamayı düşünüyorum. Bana göre Sakarya yaşanabilecek bir yer ya da benim yaşayabileceğim bir yer ama önce şansımı Tekirdağ’da denemeyi istiyorum. Sonrasında ne olacağını bilemiyorum ama Sakarya’da yaşamayı isterim. Çok fazla etnik yapının bir arada olmasının getirdiği bazı zorluklar ve sorunlar olsa da üniversiteyi severek okuduğum bir şehir oldu.

Mülakat 3

5. kategoride ise geldiği noktaya dönüp dolaşımı bitirmek isteyen kişilerin oluşturduğu bu grup çalışmada *azami sabit grup* olarak ifade edilmektedir. Mülakat 8’de farklı bir şehirde yaşamının avantaj ve dezavantajları değerlendirilmekte ve eğitim sebebiyle geldiği başladığı iki şehir arasında ki hareketliliği geldiği şehre dönme eğilimi ifade etmektedir.

“Okulu bitirdikten sonra ikamet ettiğim şehirde yaşamak istiyorum. Çünkü her insanın kendi memleketi kadar güzel bir yerin olmadığını düşünüyorum, bu benim şahsi düşüncem. Farklı bir şehirde yaşamayı düşündüğüm zaman bana olumlu yönlerinden çok olumsuz yönde katkı sağlayacağı kanaatindeyim.

Bütün bunlarla beraber ailemin ikamet ettiğim şehirde olması ve yakınlarımın çoğunun da ikamet ettiğim şehirde olması etkisi de, okulu bitirdikten sonra ikamet ettiğim şehirde yaşama düşünceme etki ettiğini söyleyebilirim. Ama genel itibariyle düşündüğümde memleketime olan bağlılığım ve sevgimden dolayı okulu bitirdikten sonrada ikamet ettiğim şehirde yaşamıma devam etmeyi düşünüyorum.”

Mülakat 8

Sakarya’da ailesiyle ikamet eden ikinci grupta ise, dört kategori ortaya çıkmaktadır. Bu kategoriler şöyle değerlendirilebilir;

1. kategoriye oluşturan kişiler gelecekte de farklı bir şehre gitme niyetinde değillerdir. Bu grup %70 oranındadır ve **azami sabit grup** olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu bulguları Avrupa Yaşama Koşullarını İyileştirme Vakfı tarafından 2009 yılında yayınlanan, Avrupa’da Hareketlilik-Geleceğe doğru (2009:7) başlıklı çalışmanın verilerine göre bütün olarak AB’de ki 25 ülkeye yönelik olarak, kişileri taşınmaktan alıkoyan başlıca faktör sosyal ağlarını kaybetme korkusudur. Çalışmaya göre %44’ü bölge veya ülke değiştirmeyi istememesinin sebebi olarak ‘aile veya arkadaşlarla doğrudan iletişimi kaybetmeyi belirtirken, %27’si ‘aile ve arkadaşların desteğinin eksikliğini çekmekten bahsetmiştir. Bu çalışmanın verilerinde azami sabit gruba örnek olarak mülakat 1.1’de kendini evinde hissetme ve güvende hissetme ihtiyacı ile tanımlayabileceğimiz sebeplerden dolayı gelecekte de farklı bir şehirde yaşama niyetinde olmadığını ifade etmektedir.

“Günü birlik şehir dışına çıktığım zamanlardan elde ettiğim bir deneyim varsa oda dönüş yolunun mutluluğudur. Bildiğim bir yöreye girmek sanki korunma kalkanları kaldırıp ezberden okuyabildiğim bir söz gibi... Çıkamaz sokakların nerede olduğunu bilmek hangi saatte neresi güvensizdir diyebilmek bu şehirde yaşama isteğimin temel nedenleri olsa... Günümüzde korunma için, güvenli bir çevre için; Siteler oluşturuluyor. Buralar kameralar ve güvenlik işçileri ile donatılıyor ya da yüksek bir betonarme yapının içinde saklanılıyor. Böyle bir ortamda büyümedim. Sokakta uzun saatler korkmadan oynayabildim. Çünkü bu bölgede yıllardır var olan dayanışma zaten büyük bir güven ortamında çocukların büyümesini sağlıyordu. Bu yüzden Sakarya dışında bir başka yerde yaşamayı hiç düşünmedim.”

Mülakat 1.1

Mülakat 7.1 ise hayatı boyunca başka yerde yaşamamış olmasını ileride de başka bir şehre gitmek istememesi için sebep olarak ifade etmektedir.

“Mezuniyetten sonra eğer şartlar beni başka bir şehre sürüklemese yine Sakarya’da yaşamaya devam etmek istiyorum. Yıllarca yaşadığım şehir, zorunlu olmadıkça ayrılmak istemiyorum. 26 yıldır her şeyi burada yaşamışım, her şey yerini almış yaşamımdaki haritada.”

Mülakat 7.1

2. kategori ise %10dur. Bu grupta eğilim öncelikli olarak Sakarya’da kalma ikinci olarak başka bir şehre gidilebileceğidir. Bu grup kaynak noktada öncelikli sabitlik diğer bir deyişle *sınırlı hareket* olarak isimlendirilmektedir.

“Okulu bitirdikten sonra yüksek lisans için Sakarya’dan ayrılmak durumunda kalsam dahi bu ayrılığın kısa vadeli olacağını umuyorum.”

Mülakat 6.1

3. kategoride ise Sakarya en yakın şehir olan şehre hareket etme niyeti görülmektedir. %10’u oluşturan bu gruptaki kişi ise *kaynak noktadan yakın mesafe hareketlilik* olarak ifade edilebilir.

“Okulu bitirdikten sonra gelişmişliği ve şehrimin yakınlığı dolayısıyla İzmit’te yaşamayı düşünüyorum. Üniversitede kendi olgunluğumu kazandığımı, bunu iş hayatında geliştirmeyi ve bunu iş hayatımda ileride uygulamayı düşünüyorum. Hem bunu yapınca kendimi kendime kanıtlamış olacağımı düşünüyorum.”

Mülakat 5.1

4. kategori ise okulu bitirdikten sonra nerede yaşayacağı konusunda esnek olan ve %10’u oluşturan gruptur. Kaynak noktadan esnek hedefe doğru olan bu hareketliğe azami esnek hareketlilik olarak ifade edebiliriz. Mülakat 10.1 gelecekte ki hareketlilik ihtimalini istihdamla ilişkilendirmektedir. Mülakatta şöyle ifade edilmektedir;

“Okulumu bitirdikten sonra nerede yaşarım diye düşünmedim. Bunu şöyle açıklamak daha iyi olabilir. Ben üniversiteye hazırlanırken bile hiçbir şehir düşünmedim. O zamanlar böyle davranmam biraz korkudan biraz da aileden uzak kalmamak

İçindi. Şimdi ise durum biraz daha farklı. Yani iş bulmak gibi bir derdimiz olduğu için üniversiteye başlarken ki halimden çok farklı olarak bu nerede iş bulursam orada yaşayacağım anlamına geliyor.”

Mülakat 10.1

Kategori dışı olarak değerlendirebileceğimiz bir örnek olan mülakat 2.1 ise çalışmanın temel bulgusunu destekleyen niteliktedir. Ve bir defa eğitim için başka bir şehre giden ve daha sonra yine daha önce yaşadığı şehre dönen kişinin yani azami olarak sabit gruba giren kişinin geri döndükten sonra durumunu tekrar değerlendirmesi ile birlikte yeniden hareketlilikteki niyeti ile esnek bir kategoriye geçtiğini görebiliriz. Mülakatta bu durum şöyle ifade edilmektedir;

“Ben daha önce şehir dışında 2 yıllık bir üniversite okudum. Şimdi ikisini kıyasladığımda ikisinin de benim hayatımda olumlu yanları oldu. Şehir dışında eğitim alındığında daha fazla sorumluluk alınıyor, belirli bir bütçemiz var onunla ay sonunu getirmek zorunda kaldığımızda babamızı daha iyi anlıyor, okulun yanı sıra bize düşen ev işleriyle annenin yaşadığı zorlukların farkına varabiliyoruz. Yine bütçeye göre hareket etmek zorunda olduğundan, daha önce fuzuli olan harcamaların farkına varıp daha iktisatlı, tutumlu yaşamayı öğreniyor insan. Benim ailemden ayrı olarak ilk kez şehir dışına çıkışımdı, daha önce onlardan ayrı kalmıştım ancak aynı şehirde olmanın rahatlığı vardı. Bu sefer şehrin farklı olması, her istediğimde glemeyecek olmamın kaygısı vardı. Farklı şehre özellikle eğitim için gidildiğinde kendimizden farklı yaşayışları, kültürleri tanıma imkânı doğuyor. Örneğin, farklı bir şivesi vardı okuduğum yerdeki insanların, yöre halkının ne söylediğini anlamakta zorluk çekiyordum zamanla alışıyor insan... Bu anlamda farklı bir şehirde okumak mı aynı şehirde eğitim almak mı daha avantajlı diye sorgulayacak olsam tabi ki farklı şehirde cevabını verirdim... Okulu bitirdikten sonra sosyal yardımlaşma veya sosyal hizmetler alanında bir işte çalışmak istiyorum, **şehir dışında da çalışabilirim** ancak illaki şu şehir olsun bu olmasın diye bir düşünce yok ancak önceliğim Balıkesir ve Ege bölgesi olur muhtemelen.”

Mülakat 2.1

Verilerden elde edilen bulgu temel olarak yüksek eğitim sebe-

biyle başka bir şehre gelen ve yıl boyunca dönem dönem (eğitim ve tatil dönemleri gibi) iki şehir arasında gidip gelen kişilerin yüksek oranda gelecekteki eğilimleri bu dolaşımı korumak ve/ya genişletmektedir. Ters olarak ikinci grupta ise eğilim yine ters yöndedir. Son olarak ise bir defa farklı bir şehirde okuyup ailesinin yanında eğitimine devam eden örnekte ise yine dolaşıma yeniden katılma niyeti görülmüştür. Bir defa hareketliliğe katılan kişi hiç dolaşım içinde bulunmamış gruptaki kişilere göre yüksek oranda hareketlilik niyetindedir. Eğitim sebebiyle hareketlilik içerisinde ki kişilerin geleceğe dair hareketlilik ve göç kararları hareketlilik içerisinde bulunmayan kişilere göre olumlu yöndedir.

Sonuç

Bu çalışma üniversite eğitimi sebebiyle ülke içi hareketlilikte (iki şehir arasında belli sürelerle etkileşim, iletişim ve seyahat) bulunup bulunmamaya göre öğrencilerin gelecekte ki hareketlilik niyetleri arasında ki bağlantıya odaklanmaktadır. Üniversite eğitimi için şehir değiştirmiş ve değiştirmemiş toplam 26 kişiden oluşan iki grup üzerinde Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde nitel araştırma yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Literatürde, günümüzde artan üniversite sayısı, iletişim ve ulaşım teknoloji ve imkânlarının artması ile uluslararası hareketliliğin yanı sıra ulusal nitelikte ki bu hareketliliğin gelecekte ki etkileri üzerine çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın yaklaşım ve sonuçları eğitim ve hareketlilik ilişkisine odaklanan gelecekte ki çalışmalar için bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu bakış açısıyla yapılacak çalışmalar istihdam, yerel ve bölgesel kalkınma ve sosyal politikalar gibi alanlara yönelik veri ve bakış açısı kazandırma noktasında önemlidir. Hareketlilik bu noktada eğer tercih ise bölgesel imkân ve ihtiyaçlarla bireylerin mesleki donanımlarına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Coğrafi bir hareketlilik niyeti bu anlamda iş hareketliliğine dönüşebilmesi potansiyel görünmektedir. Bu anlamda da konu ekonomik büyüme, kalkınma ve istihdam noktalarına kadar uzanmaktadır.

Kaynakça

- Abed, N. (2013). Avrupa bağlamında öğrenim hareketliliği ve formel olmayan öğrenme. Günter J. Friesenhahn (Ed.). *İstanbul Bilgi Üniversitesi şebeke gençlerin katılımı projesi kitapları – No: 11*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ataunal, A. (1994). 21. yüzyıla girerken eğitim. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (10), s.11-116.
- Başaran, F. (1972). Türkiye’de beyin göçü sorunu. *Araştırma, Ekim*, 133-153.
- Berg, C., Milmeister, M., ve Weis, C. (2013). Gençlik alanında öğrenim hareketliliği: bir çerçeve oluşturmaya başlamak. *Avrupa bağlamında öğrenim hareketliliği ve formel olmayan öğrenme* (ss.17-28). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bhandari, R., ve Blumenthal, P. (2013). International students and global mobility in higher education: National trends and new directions. *International Studies*, 1 (11), 316-317.
- Blunt, A. (2007). Cultural geographies of migration: mobility, transnationality and diaspora. *Progress in Human Geography*, 31 (5), 684-694
- Brettell, B. Caroline ve F. James F. Hollifield (2000). Migration theory – talking across disciplines. Caroline B. Brettell and James F. Hollifield (Ed.). *Migration theory – talking across disciplines* (pp.1-26). Newyork and London: Routledge.
- Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: recent developments and new agendas. *International Migration Review*, Fall 23 (3): 638-670.
- Çolak, Ali. (2004, 11 Mayıs). Sait Faik ölmemiş, çoğalmış... Erişim tarihi: 21 Temmuz 2006, <http://www.zaman.com.tr>
- Castells, M. (2011). *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture* (Vol. 1). UK: Willy and Blackwell.
- Castles, Stephan ve J. Mark Miller. (2003). *The age of migration – international population movements in the modern world*. Newyork: Palgrave Macmillan.
- Çelik, F. (2005). İç göçler: Teorik bir analiz. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 167-184.

- Cheng, Hau Ling (2005). Constructing a transnational, multilocal sense of belonging: An analysis of Ming Pao. *West Canadian Edition - Journal of Communication Inquiry*, 29, 141-149.
- Cohen, J. H., ve Sirkeci, I. (2011). *Cultures of migration: The global nature of contemporary mobility*. USA: University of Texas Press.
- Dervin, F. (Ed.). (2011). *Analysing the consequences of academic mobility and migration*. UK: Cambridge Scholars.
- Dahl, G. B. (2002). Mobility and the return to education: Testing a roy model with multiple markets. *Econometrica*, 70 (6), 2367-2420.
- Erdoğan, S., Şanlı, H. S., ve Bekir, H. Ş. (2005). Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 479-496.
- Ersel, B. (2003). Bilgi çağında çalışma ilişkileri ve beyin göçü. II. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Bildiriler Kitabı*, 17-18.
- Faist, Thomas (2003). *Uluslararası göç ve uluslararası toplumsal alanlar*. (Çev.: Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Foundation Findings: Avrupa'da hareketlilik – Geleceğe doğru (2009). Erişim Tarihi: 15.03.1015, https://eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2007/03/tr/1/EF0703TR.pdf
- Genç, S. Z., ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 89-102.
- Gérard, M. (2008). Higher education, mobility and the subsidiarity principle. *Subsidiarity and economic reform in Europe* (pp. 97-112). Berlin Heidelberg: Springer.
- Guruz, K. (2011). *Higher education and international student mobility in the global knowledge economy* (Revised and Updated Second Edition). Albany, NY: SUNY Press.
- Hoffman, D. M. (2009). Changing academic mobility patterns and international migration what will academic mobility mean in the 21st century?. *Journal of Studies in International Education*, 13(3), 347-364.

- Hooghe, Marc, Ann Trappers, Bart Meuleman ve Tim Reeskens (2008). Migration to European Countries. A structural explanation of patterns, 1980-2004. *International Migration Review*, 42 (2), 476-504.
- Işık, Ş. (2008). Türkiye’de üniversitelerin kentleşme üzerine etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (3), 159-181.
- Işık, Ş. (2009). Türkiye’de eğitim amaçlı göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (1), 27-37.
- Justman, M., ve Thisse, J. F. (1997). Implications of the mobility of skilled labor for local public funding of higher education. *Economics Letters*, 55 (3), 409-412.
- Kivinen, O., ve Rinne, R. (1996). Higher education, mobility and inequality: the Finnish case. *European Journal of Education*, 31 (3), 289-310.
- Lauder, H., Brown, P., Dillabough, J. A., ve Halsey, A. H. (2006). *Education, globalization, and social change*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Levy, M. B., ve Wadycki, W. J. (1974). Education and the decision to migrate: An econometric analysis of migration in Venezuela. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 42 (2), 377-388.
- Li, F.L.N-Jowett, A.M A.J-Findlay, ve R. Skeldon, (1995). Discourse on migration and ethnic identity: Interviews with professionals in Hong Kong. *Transactions of the Institute of British Geographers, Blackwell Publishing, New Series*, 20 (3), 342-356.
- Liu-Farrer, G. (2009). Educationally channeled international labor mobility: Contemporary student migration from China to Japan. *International Migration Review*, 43 (1), 178-204.
- Long, L. H. (1973). Migration differentials by education and occupation: Trends and variations. *Demography*, 10 (2), 243-258.
- Marginson, S., ve Wende, M. V. D. (2007). Globalisation and higher education, Erişim tarihi: 15 Aralık 2014, <http://www.oecd.org/edu/research/37552729.pdf>.
- Massey, Douglas S., Joaquin Arango, G. Hugo, A. Kouaouci, A. Pel-

- legrino ve J. Edward Taylor (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19 (3), 431 – 466.
- Quinn, M. A., ve Rubb, S. (2005). The importance of education-occupation matching in migration decisions. *Demography*, 42 (1), 153-167.
- Öncü, Ayşe ve Petra Weyland (2007). Giriş: Küreselleşen kentlerde yaşam alanları ve kimlik mücadeleleri. Ayşe Öncü ve Petra Weyland (Der.). (Çev.: Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun) *Mekân, kültür, iktidar – küreselleşen kentlerde yeni kentlerde yeni kimlikler* (ss.9-39). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pınar, Ö., ve Uzunoglu. (2009). H. Avrupa Birliği'nin Ar-Ge Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu, Erişim tarihi: 15 Aralık 2015, http://www.izmir.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/avrupa_birliгинin_arge_politikalari_o_pinar_h_uzunoglu_26.04.2012%2019-35-10.pdf.
- Schiller, N. G., Basch, L., ve Blanc-Szanton, C. (1992). Towards a definition of transnationalism. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645 (1), ix-xiv.
- Sirkeci, I., Cohen, J. H., ve Yazgan, P. (2012). Turkish culture of migration: Flows between Turkey and Germany, socio-economic development and conflict. *Migration Letters*, 9 (1), 33-46.
- Sirkeci, İbrahim, (2010). Güvensizlik ve çatışma ekseninde uluslararası göç ve vatandaşlık Filiz Kartal (Ed.). *Yurttaşlık tartışmaları*. Ankara: TODAIE (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi).
- Sirkeci, İ., & Yüceşahin, M. M. (2014). Editörden: Türkiye'de göç çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Suarez-Orozco, M. (2001). Globalization, immigration, and education: The research agenda. *Harvard Educational Review*, 71(3), 345-366.
- Tansel, A., ve Güngör, N. D. (2004). Türkiye'den yurt dışına beyin göçü: Ampirik bir uygulama. *ERC (Economic Research Center) Working Papers in Economics*, 4 (02), 1-10.
- Tremblay, K. (2005). Academic mobility and immigration. *Journal of Studies in International Education*, 9 (3), 196-228.
- Tsagarousianou, R. (2004). Rethinking the concept of diaspora: mobi-

- lity, connectivity and communication in a globalised world. *Westminster Papers in Communication and Culture*, 1(1), 52-66.
- Varghese, N. V. (2008). *Globalization of higher education and cross-border student mobility*. Unesco, International Institute for Educational Planning.
- Vertovec, S. (2002). *Transnational networks and skilled labour migration* , Konferans sunumu: Ladenburger Diskurs “Migration” Gottlieb Daimler- und Karl Benz-Stiftung, Ladenburg, 14-15 February 2002, Erişim tarihi: 15 Aralık 2014, <http://163.1.0.34/working%20papers/WPTC-02-02%20Vertovec.pdf>.
- Wolbers, M. H. (2000). The effects of level of education on mobility between employment and unemployment in the Netherlands. *European Sociological Review*, 16 (2), 185-200.